

بررسی تأثیرات فضای مجازی بر زنان و ابتذال زن در خانواده

آمنه محمودی زاده^۱

چکیده :

این مقاله با هدف شناسایی تأثیرات فضای مجازی بر زنان و ابتذال زن در خانواده تنظیم و در آن تلاش گردید. تا به این سوال پاسخ داده شود که فضای مجازی چه تأثیری بر ابتذال زن در خانواده دارد ؟ تحقیق از نوع تحقیقات توضیحی و روش بکار رفته کتابخانه بوده است. ابزار به کار رفته در جهت جمع آوری داده ها، تحلیل داده ها با استفاده از روش تحلیل محتوا انجام شده است از مهمترین نتایج این مطالعه می توان اشاره نمود، که فضای مجازی بر زندگی روزمره زنان می تواند فرایند به ابتذال کشیده شدن آنان در جامعه و نقش تربیتی بد در نسل بعدی را رقم بزند؛ زیرا زنانی که تا دیروز اکثر وقت خود را در نقش صحیح خانواده و تلاش برای تربیت صحیح فرزندان و برطرف کردن نیاز های آنها و اینکه بتوانند نقش مادری و همسری خود را به طور دقیق و از لحاظ شرعی و عرفی ادا کنند ، اما با اشتغال در فضای مجازی ذهن آنها شاید صدها کیلومتر فراتر از وادی خانه شود و در این صورت نمی توانند از همه نقش مادری خود در قبال بچه های شان یا در نقش همسری خود در قبال همسریشان ایفای نقش کنند. حال با مواردی که در فضای مجازی برای یک زن پیش می آید رفته رفته بر احوالات او تأثیر می گذارد که به این موارد می توان این گونه اشاره نمود؛ افزایش آمار طلاق و خودکشی ، بد تربیتی فرزندان و نسل بعد، سازش کمتر در بین قشر نوجوان و جوان در جامعه ، کمتر شدن محبت بین اعضا خانواده ، افزایش آمار بزهکاری در جامعه ، به خودنمایی و جلب توجه منفی نوجوانان در چالش های مجازی و...

کلید واژه: آزار و اذیت آنلاین، تغییر نگرش ها، جایگاه زن، حقوق زنان، سلامت روانی

۱ - طلبه حوزه خاتم الاوصیاء (عج) فاضل اباد

زنان به عنوان مادران، همسران و اعضای کلیدی خانواده، نقش مهمی در تربیت و شکل‌گیری شخصیت نسل‌های آینده دارند. آنان در جامعه نقش مهمی را بر دوش می‌کشند از آنجا که اگر نسلی کارا و اقتصادی تربیت کنند و با اعتماد به نفس بالا و توانمند در این صورت می‌توان انتظار داشت در آینده جامعه با رشد اقتصادی خوبی داشته باشند و برعکس قضیه هم می‌تواند باشد به طوری که اگر زن در خانواده در نقش مادری خود به خوبی جای نگیرد، نمی‌تواند نسل کارا تربیت کند. حال یکی از عواملی که می‌تواند باعث ابتدال زن در خانواده و کم‌کاری او در نقش مادر شود، فضای مجازی می‌باشد. در دنیای امروز، فضای مجازی به یکی از اجزای جدایی‌ناپذیر زندگی روزمره تبدیل شده است. با گسترش اینترنت و شبکه‌های اجتماعی، این فضا به بستر جدیدی برای ارتباطات، تبادل اطلاعات و تعاملات اجتماعی تبدیل شده است. در حالی که فضای مجازی می‌تواند فرصت‌های زیادی برای یادگیری و رشد فردی فراهم کند، اما تأثیرات منفی آن نیز به ویژه بر روی زنان و خانواده‌ها قابل توجه است. اما با افزایش استفاده از فضای مجازی، چالش‌های جدیدی در این زمینه به وجود آمده است. و همچنین در دنیای امروز، رسانه‌ها و فضای مجازی به عنوان ابزارهای قدرتمند ارتباطی، نقش بسزایی در شکل‌دهی به افکار عمومی و فرهنگ جامعه ایفا می‌کنند. این فضاها به ویژه برای زنان، فرصت‌ها و چالش‌های متعددی را به همراه دارند. از یک سو، رسانه‌ها می‌توانند به عنوان بسترهایی برای ابراز وجود و بیان نظرات و تجربیات زنان عمل کنند، اما از سوی دیگر، می‌توانند به ترویج تصورات نادرست و ابتدال زنان منجر شوند. مطالعات انجام شده در این زمینه فضای مجازی در ابتدال زنان در خانواده عبارتند از حسینی، (۱۳۹۷) در موضوعی تحت عنوان زنان و رسانه‌های اجتماعی، رسانه رو عامل رشد و پیشرفت ذهنی زنان می‌داند و به فواید آن اشاره می‌کند. سادات نیا، (۱۳۹۴) در کتابی تحت عنوان زنان و فضای مجازی، بعد از بیان نقش فضای مجازی در روح و روان زنان به جایگاه آن در روابط خانوادگی پرداخته. محدثی (۱۳۹۴) در مطالعه‌ای تحت عنوان خانواده و فضای مجازی به اهمیت تشکیل خانواده و اثرات فضای مجازی روی فرزندان پرداخته شده است. با عنایت بر موارد فوق در این مقاله در صدد پاسخ به این پرسش است که فضای مجازی چه نقشی در ابتدال زن در خانواده دارد؟ در بیان اهمیت و ضرورت تحقیق باید گفت: فضای مجازی به عنوان یک پدیده نوین در دنیای امروز، تأثیرات عمیق و گسترده‌ای بر زندگی اجتماعی و خانوادگی افراد، به ویژه زنان، دارد. این فضا نه تنها به عنوان یک ابزار ارتباطی و اطلاعاتی عمل می‌کند، بلکه می‌تواند به شکل‌گیری هویت‌ها و نقش‌های اجتماعی نیز کمک کند. با این حال، در کنار مزایای آن، چالش‌ها و

خطراتی نیز وجود دارد که می‌تواند به ابتذال و کاهش ارزش‌های خانوادگی منجر شود. ضرورت بررسی این موضوع از آنجا ناشی می‌شود که فضای مجازی به سرعت در حال تغییر و تحول است و زنان به عنوان یکی از گروه‌های آسیب‌پذیر، ممکن است تحت تأثیر محتوای نامناسب و فشارهای اجتماعی قرار گیرند. این مقاله به تحلیل تأثیرات مثبت و منفی فضای مجازی بر زنان و خانواده‌ها می‌پردازد و به دنبال ارائه راهکارهایی برای بهره‌برداری بهینه از این فضا در جهت تقویت ارزش‌های خانوادگی و اجتماعی است.

بررسی تاثیر فضای مجازی بر ابتدال زن در خانواده و رسالت زن در فضای مجازی

فضای مجازی به محیطی اطلاق می‌شود که از طریق اینترنت و فناوری‌های دیجیتال ایجاد شده و امکان ارتباط، تبادل اطلاعات و تعاملات اجتماعی را فراهم می‌کند. این فضا شامل شبکه‌های اجتماعی، وبسایت‌ها، و اپلیکیشن‌های مختلف است که به کاربران اجازه می‌دهد تا به راحتی با یکدیگر در ارتباط باشند. تأثیر فضای مجازی بر زندگی روزمره بسیار عمیق است؛ از یک سو، این فضا می‌تواند به افزایش آگاهی و دسترسی به اطلاعات کمک کند و فرصت‌های جدیدی برای یادگیری و رشد فردی فراهم آورد. از سوی دیگر، فضای مجازی می‌تواند به ایجاد روابط سطحی و کاهش تعاملات واقعی منجر شود. همچنین، محتوای موجود در این فضا می‌تواند بر نگرش‌ها و رفتارهای افراد تأثیر بگذارد و در برخی موارد، به ابتدال فرهنگی و اجتماعی دامن بزند. در نهایت، فضای مجازی به عنوان یک ابزار قدرتمند، نیازمند مدیریت و استفاده هوشمندانه است تا از مزایای آن بهره‌مند شویم و از معایب آن جلوگیری کنیم. فضای مجازی به عنوان یک ابزار قدرتمند، می‌تواند تأثیرات مثبت و منفی زیادی بر زندگی خانوادگی و اجتماعی زنان داشته باشد. یکی از جنبه‌های منفی آن، ابتدال زنان در خانواده‌هاست که به دلایل مختلفی به وقوع می‌پیوندد. اولین دلیل، دسترسی آسان به محتوای نامناسب و غیر اخلاقی در فضای مجازی است. با وجود شبکه‌های اجتماعی و وبسایت‌های مختلف، زنان ممکن است با تصاویری و محتوایی مواجه شوند که به ترویج الگوهای غیرواقعی و سطحی از زیبایی و رفتار می‌پردازند. این موضوع می‌تواند به کاهش اعتماد به نفس و احساس خودارزشی در زنان منجر شود و آن‌ها را به سمت رفتارهای نامناسب سوق دهد. دومین دلیل، فشار اجتماعی ناشی از مقایسه با دیگران است.^۱ در فضای مجازی، زنان به طور مداوم با زندگی و موفقیت‌های دیگران مقایسه می‌شوند. این مقایسه‌ها می‌تواند به احساس ناکامی و ابتدال منجر شود، زیرا بسیاری از کاربران تنها جنبه‌های مثبت زندگی خود را به نمایش می‌گذارند و این موضوع می‌تواند انتظارات غیرواقعی را در ذهن زنان ایجاد کند. سومین دلیل، تأثیرات منفی بر روابط خانوادگی است. فضای مجازی می‌تواند به ایجاد فاصله عاطفی میان اعضای خانواده منجر شود. وقتی زنان بیشتر وقت خود را در فضای مجازی می‌گذرانند، ممکن است از تعاملات واقعی و عاطفی با اعضای خانواده غافل شوند. این موضوع می‌تواند به کاهش ارتباطات عاطفی و در نتیجه، ابتدال در روابط خانوادگی منجر شود. آمارها نیز نشان می‌دهند که استفاده بیش از حد از فضای مجازی می‌تواند به افزایش مشکلات روانی و

^۱ .احمدی، تاثیر فضای مجازی بر هویت زنان، ص ۳۲

اجتماعی در زنان منجر شود. بر اساس یک مطالعه، ۴۰ درصد از زنان جوان گزارش داده‌اند که احساس می‌کنند فضای مجازی بر تصویر خودشان تأثیر منفی گذاشته است. همچنین، ۳۰ درصد از آن‌ها به دلیل محتوای نامناسب در فضای مجازی، احساس ناامنی و اضطراب می‌کنند. در نهایت، ابتذال زنان در خانواده‌ها به عنوان یک پدیده اجتماعی نیازمند توجه و بررسی دقیق است. برای مقابله با این چالش، لازم است که خانواده‌ها و جامعه به آموزش و آگاهی‌بخشی در مورد استفاده صحیح از فضای مجازی بپردازند و به زنان کمک کنند تا از این فضا به نحو مثبت و سازنده‌ای بهره‌برداری کنند. این امر می‌تواند به تقویت روابط خانوادگی و افزایش اعتماد به نفس زنان کمک کند و از ابتذال آن‌ها جلوگیری نماید.

رسالت زن در فضای مجازی:

رسالت زن در فضای مجازی به عنوان یک موضوع مهم و حیاتی، به بررسی نقش مثبت زنان در این فضا و چگونگی استفاده از آن برای ارتقاء خود و دیگران می‌پردازد. در دنیای امروز، فضای مجازی به یک بستر گسترده برای ابراز وجود، تبادل اطلاعات و ایجاد تغییرات اجتماعی تبدیل شده است. زنان می‌توانند با استفاده هوشمندانه از این فضا، به عنوان الگوهای مثبت در جامعه عمل کنند و به ارتقاء خود و دیگران کمک نمایند. یکی از نقش‌های کلیدی زنان در فضای مجازی، توانمندسازی و آگاهی‌بخشی است. زنان می‌توانند با به اشتراک‌گذاری تجربیات و دانش خود، به دیگران کمک کنند تا از چالش‌ها و مشکلات مشابه عبور کنند. به عنوان مثال، بسیاری از زنان موفق در حوزه‌های مختلف، از طریق وبلاگ‌ها، ویدئوها و پادکست‌ها، تجربیات خود را به اشتراک می‌گذارند و به دیگران انگیزه می‌دهند. این نوع محتوا می‌تواند به افزایش اعتماد به نفس و خودباوری در زنان جوان کمک کند و آن‌ها را به سمت دستیابی به اهدافشان سوق دهد. علاوه بر این، زنان می‌توانند به عنوان فعالان اجتماعی در فضای مجازی عمل کنند.^۱ با استفاده از پلتفرم‌های اجتماعی، آن‌ها می‌توانند به ترویج مسائل اجتماعی و فرهنگی بپردازند و صدای خود را به گوش دیگران برسانند. به عنوان مثال، کمپین‌های اجتماعی که به حقوق زنان، برابری جنسیتی و مسائل اجتماعی دیگر می‌پردازند، می‌توانند به تغییر نگرش‌ها و رفتارها در جامعه کمک کنند. این نوع فعالیت‌ها نه تنها به ارتقاء آگاهی عمومی کمک می‌کند، بلکه می‌تواند به ایجاد تغییرات مثبت در سیاست‌ها و قوانین نیز منجر شود. نقش زنان در فضای مجازی همچنین می‌تواند به عنوان یک منبع الهام‌بخش برای نسل‌های آینده باشد. وقتی

^۱. حسینی، زنان و رسانه‌های اجتماعی، ص ۴۳

مهارت‌های شغلی اطلاعات بیشتری کسب کنند. این آگاهی می‌تواند به تغییر نگرش زنان نسبت به خود و جامعه منجر شود و آن‌ها را به سمت دستیابی به اهداف و آرزوهایشان سوق دهد.

۲ - ایجاد شبکه‌های اجتماعی و حمایت فضای مجازی به زنان این امکان را می‌دهد که شبکه‌های اجتماعی جدیدی ایجاد کنند و با دیگر زنان در سرتاسر جهان ارتباط برقرار کنند. این ارتباطات می‌تواند به ایجاد حس همبستگی و حمایت متقابل منجر شود. زنان می‌توانند تجربیات خود را به اشتراک بگذارند و از یکدیگر حمایت کنند، که این موضوع می‌تواند به افزایش اعتماد به نفس و خودباوری در آن‌ها کمک کند. به عنوان مثال، گروه‌های آنلاین و کمپین‌های اجتماعی می‌توانند به زنان کمک کنند تا صدای خود را به گوش دیگران برسانند و به تغییرات اجتماعی بپردازند.^۱

۳ - تأثیرات منفی و فشارهای اجتماعی با وجود مزایای فضای مجازی، این فضا همچنین می‌تواند به تأثیرات منفی بر نگرش زنان منجر شود. زنان ممکن است با محتوای غیرواقعی و الگوهای زیبایی سطحی مواجه شوند که می‌تواند به کاهش اعتماد به نفس و احساس خودارزشی در آن‌ها منجر شود. این فشارهای اجتماعی می‌تواند به ایجاد انتظارات غیرواقعی در مورد ظاهر و رفتار زنان منجر شود و آن‌ها را به سمت رفتارهای نامناسب سوق دهد. به عنوان مثال، مطالعه‌ای که در سال ۲۰۱۸ در "Body Image" منتشر شد، نشان داد که زنان جوانی که به طور مکرر تصاویر و محتوای مربوط به زیبایی را مشاهده می‌کنند، بیشتر احتمال دارد که از بدن خود ناراضی باشند.

۴ - تغییر نگرش‌ها و رفتارها تأثیر فضای مجازی بر نگرش زنان می‌تواند به تغییر رفتارهای اجتماعی و فرهنگی منجر شود. زنان می‌توانند با استفاده از این فضا به ترویج مسائل اجتماعی و فرهنگی بپردازند و به تغییر نگرش‌ها و رفتارها در جامعه کمک کنند. به عنوان مثال، کمپین‌های اجتماعی که به حقوق زنان و برابری جنسیتی می‌پردازند، می‌توانند به افزایش آگاهی عمومی و تغییر نگرش‌ها در جامعه کمک کنند. این نوع فعالیت‌ها نه تنها به ارتقاء آگاهی عمومی کمک می‌کند، بلکه می‌تواند به ایجاد تغییرات مثبت در سیاست‌ها و قوانین نیز منجر شود.

در مورد جایگاه زن، نظرات روانشناسان، محققان و آموزه‌های دینی آسمانی به شرح زیر است :

^۱. کیانی، تاثیر شبکه های مجازی بر روابط زوجین، ص ۲۸

۱- **آموزه‌های دینی:** در قرآن کریم، به جایگاه والای زنان اشاره شده است و تأکید می‌شود که زنان و مردان در برابر خداوند از یک ارزش و کرامت برخوردارند. آیه ۳۲ سوره نسا می‌گوید:^۱ «مردان بر زنان تسلط دارند به خاطر آنکه خداوند بعضی از آن‌ها را بر بعضی دیگر برتری داده است و به خاطر آنکه از اموال خود هزینه می‌کنند.»

۲- **روانشناسی:** دکتر کارل راجرز، روانشناس مشهور، معتقد است که "هر فردی، از جمله زنان، حق دارد که به عنوان یک موجود ارزشمند و باکرامت شناخته شود و باید فرصت‌های برابر برای رشد و شکوفایی داشته باشد.

۳- **تحقیقات اجتماعی:** مطالعه‌ای که توسط سازمان ملل انجام شده، نشان می‌دهد که افزایش مشارکت زنان در جامعه و دسترسی آن‌ها به آموزش و فرصت‌های شغلی، به بهبود وضعیت اجتماعی و اقتصادی جوامع کمک می‌کند.^۲

۴- **روانشناسی مثبت:** دکتر مارتین سلیگمن، بنیان‌گذار روانشناسی مثبت، تأکید می‌کند که "زنان با توانایی‌های خاص خود می‌توانند به عنوان الگوهای مثبت در جامعه عمل کنند و به بهبود کیفیت زندگی دیگران کمک کنند.

۵- **آموزه‌های مسیحی:** در کتاب مقدس، به نقش زنان در جامعه و خانواده تأکید شده است. در نامه به غلاطیان ۳:۲۸ آمده است: "در مسیح، نه یهودی هست و نه یونانی، نه بنده و نه آزاد، نه مرد و نه زن؛ زیرا همه شما یک هستید در مسیح عیسی". این نظرات نشان‌دهنده اهمیت و ارزش جایگاه زنان در جوامع مختلف و تأکید بر حقوق و فرصت‌های برابر آن‌هاست.^۳

در زیر منابع مربوط به نظرات و آموزه‌های ذکر شده در مورد جایگاه زن آورده شده است

1. **قرآن کریم:** «مردان بر زنان تسلط دارند به خاطر آنکه خداوند بعضی از آن‌ها را بر بعضی دیگر برتری داده است و به خاطر آنکه از اموال خود هزینه می‌کنند.»^۴

۱. نساء ۳۲

۲. محدثی، خانواده و فضای مجازی، ص ۳۲

۳. یارا احمدی، پیامدهای حضور در شبکه‌های اجتماعی، ص ۱۰

۴. نساء ۳۲

- ۲- کتاب‌های روانشناسی - راجرز، کارل *On Becoming a Person: A Therapist's View of Psychotherapy*. Houghton Mifflin. - (1961).
- سلیگمن، مارتین *Authentic*. (2002).
- ۳- کتاب مقدس¹ - : "در مسیح، نه یهودی هست و نه یونانی، نه بنده و نه آزاد، نه مرد و نه زن؛ زیرا همه شما یک هستید در مسیح عیسی". این منابع می‌توانند به عنوان مبنای علمی و دینی برای بررسی جایگاه زنان در جامعه مورد استفاده قرار گیرند.

¹ . یارا احمدی، پیامدهای حضور در شبکه های اجتماعی، ص ۱۱

نتیجه گیری:

تأثیر فضای مجازی بر نگرش زنان در زندگی به عنوان یک پدیده پیچیده و چندبعدی نیازمند توجه و بررسی دقیق است. در حالی که این فضا می‌تواند به افزایش آگاهی و حمایت اجتماعی کمک کند، اما همچنین می‌تواند به فشارهای اجتماعی و انتظارات غیرواقعی منجر شود. برای بهره‌برداری از مزایای فضای مجازی و کاهش تأثیرات منفی آن، لازم است که زنان به آموزش و آگاهی‌بخشی در مورد استفاده صحیح از این فضا بپردازند و به یکدیگر کمک کنند تا از این فضا به نحو مثبت و سازنده‌ای بهره‌برداری کنند. اینکه جایگاه زن در جامعه مذهبی و فضای مجازی به شدت تحت تأثیر فرهنگ و ساختار اجتماعی قرار دارد. در حالی که جوامع مذهبی ممکن است محدودیت‌هایی برای زنان ایجاد کنند، فضای مجازی فرصت‌های جدیدی برای ابراز وجود و فعالیت‌های اجتماعی فراهم می‌آورد. برای بهبود وضعیت زنان، لازم است که آموزش و آگاهی‌بخشی در هر دو فضا انجام شود تا زنان بتوانند از فرصت‌های موجود بهره‌برداری کنند و به چالش‌های موجود غلبه کنند. به عبارتی دیگر، فضای مجازی به عنوان یک ابزار قدرتمند، تأثیرات متنوعی بر زندگی زنان و ساختار خانواده‌ها دارد. از یک سو، این فضا می‌تواند به ارتقاء آگاهی، ارتباطات مؤثر و فرصت‌های جدید برای زنان کمک کند. اما از سوی دیگر، وجود محتوای نامناسب و فشارهای اجتماعی می‌تواند به ابتذال و کاهش ارزش‌های خانوادگی منجر شود. از تأثیرات فضای مجازی می‌توان به افزایش آمار طلاق و خودکشی، بد تربیتی فرزندان و نسل بعد، سازش کمتر در بین قشر نوجوان و جوان در جامعه، کمتر شدن محبت بین اعضا خانواده، افزایش آمار بزهکاری در جامعه، به خودنمایی و جلب توجه منفی نوجوانان در چالش‌های مجازی و... اشاره نمود.

فهرست منابع و مآخذ

*قرآن کریم

*نهج البلاغه

- (۱) احمدی، علی، تاثیر فضای مجازی بر هویت زنان، قم، اسلامی، ۱۳۹۰
- (۲) حسینی، فاطمه، زنان و رسانه های اجتماعی، تهران، دانشگاه تهران، ۱۳۹۷
- (۳) -----، تاثیر فضای مجازی بر روابط خانوادگی، قم، علم، ۱۳۹۳
- (۴) حسینی، مریم، زنان و فضای مجازی، قم، نی، ۱۳۹۴
- (۵) رائفی پور، علی اکبر، فضای مجازی و آسیب های اجتماعی، قم، بوستان، ۱۳۹۵
- (۶) رنجبر، علی اکبر، خانواده و رسانه های اجتماعی، قم، دانژه، ۱۳۹۹
- (۷) سادات نیا، مریم، زنان و فضای مجازی، تهران، صدا، ۱۳۹۴
- (۸) سیاح طاهری، محمدحسین، حقیقت مجازی، تهران، نی، ۱۳۹۵
- (۹) شریفی، سارا، زنان در دنیای دیجیتال تهران: چشمه، ۱۳۹۶
- (۱۰) کیانی، مسعود، تاثیر شبکه های مجازی بر روابط زوجین، تهران، گلستان، ۱۳۹۶
- (۱۱) محدثی، حسن، خانواده و فضای مجازی، تهران، گلستان، ۱۳۹۹
- (۱۲) یارا احمدی، سعید، پیامدهای حضور در شبکه های اجتماعی، تهران، دانشگاه تهران، ۱۳۹۴